

ЛЕНЮК Наталя – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької та романської філології, Херсонський державний університет, вул. Університетська, 12, м. Херсон, 73009, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7267-0300>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/4417245/natalie-lenyuk/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.20>

Бібліографічний опис статті: Ленюк, Н. (2021) Використання навчальних стратегій у процесі самостійної роботи студентів нелінгвістичних спеціальностей. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12 (44), 130–134, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.20>

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті подано аналіз проблеми використання навчальних стратегій у контексті організації ефективної самостійної роботи студентів нелінгвістичних спеціальностей. Розглянуто різні підходи до питання формування та використання навчальних стратегій у процесі формування іношомовної компетентності. З огляду на теоретичні напрацювання вчених та результати власного практичного досвіду встановлено, що формування іношомовної комунікативної компетентності в процесі самостійної роботи спрямоване на реалізацію особистісно орієнтованих стратегій навчання, які створюють умови для самостійного управління пізнавальним процесом і реалізації творчих здібностей студента. У статті виокремлено фактори, які впливають на формування ефективних навчальних стратегій у процесі формування іношомовної комунікативної компетентності студентів нелінгвістичних спеціальностей. Основна увага приділяється вирішенню проблеми використання навчальних стратегій у процесі формування іношомовної компетентності, створення системи керування самостійною роботою студентів. Метою цієї статті є виділення особливостей використання навчальних стратегій у процесі самостійної роботи студентів нелінгвістичних спеціальностей. Визначено, що структура самостійної роботи в навчанні іноземної мови складається з мотиваційного і виконавчого компонентів. З'ясовано, що оволодіння студентами іноземною комунікативною компетентністю є важливою передумовою успішності їх майбутньої діяльності як фахівців, здатних у процесі самостійної діяльності підвищувати свій професійний рівень. У статті розглянуті теоретичні основи використання різних навчальних стратегій у процесі самостійної роботи студентів нелінгвістичних спеціальностей. Під час формування компетентності з іноземної мови потрібно використовувати проблемно-пошукові та проєктні технології.

Ключові слова: навчальні стратегії, самостійна робота, формування навчальних стратегій, іношомовна комунікативна компетентність, проєктні технології.

LENYUK Natalia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the German and Romance Philology Department, Kherson State University, 12, Universitetska st., Kherson State University, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7267-0300>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/4417245/natalie-lenyuk/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.20>

To cite this article: Lenyuk, N. (2021) Vykorystannia navchalnykh stratehii u protsesi samostiinoi roboty studentiv nelinhvistychnykh spetsialnostei [Use of educational strategies in the process of independent work of students of nonlinguistic specialties]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 12 (44), 130–134, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.20>

USE OF EDUCATIONAL STRATEGIES IN THE PROCESS OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS OF NONLINGUISTIC SPECIALTIES

Summary. The article presents an analysis of the problem of using educational strategies in the context of organizing effective independent work of students of non-linguistic specialties. Different approaches to the formation and use of learning strategies in the process of forming foreign language

competence are considered. Taking into account the theoretical achievements of scientists and the results of their own practical experience, it is established that the formation of foreign language competence in the process of independent work is aimed at implementing personality-oriented learning strategies that create conditions for independent management of cognitive process and creative abilities. The main attention is paid to solving the problem of using educational strategies in the process of forming foreign language competence, creating a management system for independent work of students. The purpose of this article is to highlight the features of the use of educational strategies in the process of independent work of students of non-linguistic specialties. It is determined that the structure of independent work in foreign language teaching consists of motivational and executive components. It was found that the acquisition of foreign communicative competence by students is an important prerequisite for the success of their future activities as professionals who are able to improve their professional level in the process of independent activity. The article considers the theoretical foundations of the use of different learning strategies in the process of independent work of students of non-linguistic specialties. When developing competence in a foreign language, it is necessary to use problem-solving and design technologies.

Key words: *educational strategies, independent work, formation of educational strategies, foreign language communicative competence, project technologies.*

Вступ. Нині у зв'язку з соціально-економічними обставинами зростає попит на фахівців, що володіють не тільки професійними навичками, а й умінням вільно спілкуватися іноземною мовою та самостійно приймати рішення. Актуальним завданням в умовах глобалізації є пошук ефективних шляхів вивчення іноземної мови. Майбутні фахівці мають володіти іншомовною комунікативною компетентністю на високому рівні. Важливим засобом міжнародного спілкування й інструментом ефективної міжкультурної комунікації виступає іноземна мова за професійним спрямуванням студентів.

Для досягнення належного рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності необхідне використання адекватних сучасним вимогам стратегій навчання студентів нелінгвістичних спеціальностей іноземної мови.

Однією з найактуальніших проблем сучасної методики є зменшення кількості аудиторних годин на вивчення іноземної мови. Самостійна діяльність та автономія студентів сприяють ефективному оволодінню іншомовним матеріалом, стимулюють пізнавальні та професійні інтереси, розвивають творчу активність і ініціативу, сприяє зростанню мотивації навчання.

Метою статті є аналіз потенційних можливостей та використання навчальних стратегій у процесі самостійної роботи студентів нелінгвістичних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що різні питання формування та використання навчальних стратегій у процесі формування іншомовної компетентності знайшли відображення в багатьох працях. Під терміном «стратегії навчання» методисти розуміють дидактичні процедури, або методи, які студенти використовують для вдосконалення іншомовної мовленнєвої компетенції (Nikolaeva & Boretskaya, 2015).

В середині 80-х років ХХ ст. відбулося становлення навчальних стратегій як напряму дослідження. Науковці розглядають навчальні стратегії для формування іншомовної компетентності як знання програми дій з іншомовним словом, а також як підходи і прийоми, які застосовують студенти у своєму прагненні до вивчення іноземної мови (Nikolaeva & Boretskaya, 2015). Розвиток викладачем навчальних стратегій у студентів в опануванні іншомовної комунікативної компетенції сприяє особистісній орієнтації навчання, підвищенню рівня автономності, активізації мислення тощо (Vasylenko, 2007).

Проблема ефективно організації самостійної роботи, розробка принципів самостійного вивчення іноземної мови завжди перебувала в центрі уваги вітчизняних та іноземних методистів (І. Задорожня, І. Качан, Р. Мільруд, С. Ніколаєва, Н. Коряковцева, Д. Літл, Б. Андре, Г. Елліс, Ф. Рілі, Ф. Бенсон, П. Воллер). У дослідженнях науковців із цієї проблематики постає задача розвитку основ автономії студентів нелінгвістичних спеціальностей у навчальній діяльності з іноземної мови (Gurka-Makogin, 2016).

Виклад основного матеріалу Самостійна діяльність студентів, на думку багатьох науковців (Nikolaeva & Boretskaya, 2015; Vasylenko, 2007), може здійснюватися в різних організаційних формах: індивідуально, в парах, в невеликих групах. Самостійна робота в будь-якій із цих організаційних форм має створювати і розвивати організаційні, інформаційні, пізнавальні та комунікативні вміння студентів немовних спеціальностей, що забезпечить їм формування іншомовної комунікативної компетентності (Shatilov, 1986).

Вибір організаційної форми і місця її застосування визначається характером матеріалу, видом діяльності, що розвивається, віковими і психологічними особливостями учнів.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що структура самостійної роботи в навчанні іноземної мови складається з мотиваційного і виконавчого компонентів. До мотиваційного компонента входять інтерес до активної творчої роботи, в прагненні до самовдосконалення тощо. Виконавчий компонент самостійної роботи полягає у виборі стратегій відповідно до виду навчального завдання.

Нині в методичній літературі є різні класифікації стратегій навчальної діяльності. Серед них виділяють метакогнітивні стратегії, які забезпечують загальні процеси пізнавальної розумової активності. Це стратегії пошуку, отримання і переробки інформації і результатом цієї діяльності є усне або письмове повідомлення. Ці стратегії поділяються на когнітивні (відповідають за порівняння і класифікацію фактів, узагальнення і систематизацію інформації, висновки і пояснення) й інформаційні (відповідають за пошук і виділення інформації, організацію інформації, передбачення основної інформації, узагальнення інформації, оцінка та інтерпретація інформації) (Nikolaeva, 2010).

Навчально-інформаційні стратегії є важливими в роботі з навчальною літературою, посібниками, методичними рекомендаціями тощо. До них належать складання плану вивченого матеріалу, вибір ключових слів і виразів з прочитаного, складання оціночного коментаря, складання власної доповіді, складання анотації, таблиць і схем.

У методичній літературі виділяють спеціальні стратегії для вивчення іноземної мови: компенсаційні, лінгводидактичні, конкретно-практичні і афективні (Esipov, 1961).

Компенсаційні стратегії компенсують розрив у мовних засобах і забезпечують процес спілкування, незважаючи на брак засобів вираження. Студенти немовних спеціальностей можуть використовувати різні опори, лінгвістичну здогадку та контекстуальну здогадку. Також вони мають змогу виражати думки нескладними мовними засобами, використовувати слова-замінники або синонімічні поняття, повтори, опори та приклади. Алгоритм пошуку опор передбачає такі дії: 1) виділення графічних опор у тексті; 2) виділення логічних частин тексту; 3) виділення ключових фраз; 4) опора на заголовок; 5) виділення логічної послідовності викладу; 6) використання власного мовного досвіду.

Лінгводидактичні стратегії передбачають оволодіння системою мови, яку вивчають студенти. Цей вид стратегій забезпечують оволодіння системою понять мови, накопичення мовних засобів, поповнення та оновлення словникового складу, осмислення культурних та національних особливостей.

Лінгводидактичні стратегії діляться на семантичні (передбачають виділення нових значень, відповідність значень до комунікативного завдання, тлумачення мовних і виразних засобів, тлумачення стилістичних особливостей тексту), лінгвокраїнознавчі (передбачають тлумачення фразеологізмів, розуміння національної культури, норм поведінки, традицій, цінностей) і лінгвосистематизуючі (включають співвіднесення нового значення з іншими, створення системи синонімічних мовних засобів та системи протилежних значень) (Dementieva, 2005).

Студенти нелінгвістичних спеціальностей у вивченні іноземної мови використовують стратегії. З огляду на власний досвід, були зроблені висновки, що студенти не повністю розуміють, які саме стратегії вони використовують, а також яким чином окремий вид стратегії впливає на формування іншомовної комунікативної компетентності.

Стратегії, які називають конкретно-практичними, забезпечують практичне оволодіння мовними засобами. Також вони організують індивідуальну навчальну діяльність. У методичній літературі виділяють види конкретно-практичних стратегій: навчально-тренувальні, стратегії самостійної мовної практики, ресурсні стратегії, стратегії самоконтролю і корекції мовних навичок і комунікативних умінь і екзаменаційні стратегії.

Навчально-тренувальні стратегії передбачають лінгвістичний аналіз мовної одиниці в контексті, труднощі використання мовної одиниці, підбір еквівалентних значень на мові, що вивчається. Стратегії запам'ятовування передбачають повторення мовної одиниці та систематизацію мовних одиниць за певною ознакою.

Стратегії використання мовних засобів у текстовій діяльності включають складання тексту різного жанру і типу, розширення тексту, переказ тексту іноземною мовою з використанням мовних одиниць, складання паралельних текстів рідною та іноземною мовою на одну тему,

реорганізація тексту відповідно до певного смислового завдання, повторне використання мовних одиниць в інших ситуаціях, переклад текстів (Sklyarenko, 1999) .

Використання стратегій самостійної мовної практики передбачає усвідомлений відбір тематики, жанрів, проблематики текстів для самостійного читання, визначення цілей читання, виділення і оцінка необхідної інформації, співвіднесення результату читання з очікуваннями. Студенти нелінгвістичних спеціальностей створюють ситуації мовного спілкування, визначають коло ситуацій, доступних для самостійної практики, формують мету спілкування, проводять вибір стратегії спілкування і взаємодії, структурують текст спілкування відповідно до комунікативного завдання.

Використання стратегій у навчанні іноземної мови студентів нелінгвістичних спеціальностей позитивно впливають на навчальний процес. Формування іншомовної комунікативної компетентності відбувається ефективно, швидко та автономно.

Незаперечним є той факт, що навчальні стратегії створюють основу самостійної діяльності у вивченні іноземної мови студентів нелінгвістичних спеціальностей. Кожен студент має можливість вибрати для себе найбільш ефективні навчальні стратегії. Особливу увагу необхідно приділяти самоконтролю, наприклад самостійне тестування, контрольне читання, аудіювання. Студенти нелінгвістичних спеціальностей шукають нову інформацію і способи, що впливає на розвиток автономії особистості. Самооцінка є метою і результатом вивчення іноземної мови в процесі самостійної навчальної діяльності. На формування самоконтролю впливає ефективно використання комунікативних навичок та умінь у говорінні та аудіюванні.

У процесі самостійної роботи вплив на особистісну сферу студентів немовних спеціальностей може бути забезпечено ситуацією розвитку, тобто створення реальних умов для самовизначення і саморозвитку студента як мовної особистості. Також сюди зараховуємо постановку проблемного творчого завдання і співпрацю всіх суб'єктів навчальної діяльності.

На думку сучасних методистів (Nikolaeva & Boretskaya, 2015), формування іншомовної комунікативної компетентності відбуватися переважно через оволодіння стратегіями і прийомами самостійного навчання. Особливу увагу слід приділяти автономності студентів, яким не варто пасивно покладатися на те, що їх навчать іноземної мови викладачі.

У процесі самостійної навчальної діяльності важливе значення має зміст навчання. Для цього необхідно створити автентичну ситуацію, яка надає найбільш сприятливі умови для продуктивної навчальної діяльності та розвитку особистісних якостей студентів нелінгвістичних спеціальностей.

В умовах навчання необхідно вдосконалювати знання і вміння для того, щоб компенсувати різницю між навчальною та автентичною ситуацією спілкування. До цього положення можна зарахувати такі види вправ: складання рекламного тексту, реферативний виклад прочитаного, підготовка різних проектів, участь в онлайн конференціях і т. д.

Серед факторів, які впливають на вибір навчальних стратегій студентами, виділяють спрямованість самостійної роботи на пошук нової інформації, що зумовлює проблемний характер її змісту. Студенти нелінгвістичних спеціальностей можуть вирішувати різні види завдань, а саме завдання пов'язані з підбором і накопиченням мовних засобів, тлумачення мовних засобів, складання глосарію за професійною спрямованістю тощо.

Оптимальні умови для розвитку особистісних якостей студента і розвитку його реальної самостійності та креативності створюють проектна та проблемно-пошукова технологія. Проектну та проблемно-пошукову діяльність студентів варто розглядають як модель їх майбутньої професійної діяльності.

Висновки. На основі проведеного аналізу наявних у сучасній методиці стратегій навчання іноземної мови зроблено висновок про те, що найбільш ефективними з точки зору організації самостійної роботи студентів нелінгвістичних спеціальностей є проблемно-пошукова та проектна технології. Для забезпечення реалізації вимог у рамках самостійної роботи необхідно застосовувати особистісно орієнтовані стратегії навчання, які створюють умови як для самостійного управління пізнавальним процесом і реалізації творчих здібностей студента, так і для формування іншомовної комунікативної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко О.М. Розвиток уваги у процесі вивчення іноземної мови. *Актуальні проблеми психології* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. Київ, 2007. Вип. 4. С. 20–29.

2. Дементьєва Т. Формування комунікативної компетентності студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання. Харків : Харківський національний педагогічний університет, 2005. 12 с.
3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. 3-е изд., стер. Москва : Академия, 2006. 336 с.
4. Гупка-Макогін Н.І. Навчання майбутніх фахівців з міжнародної економіки професійно-орієнтованого англомовного аудіювання у процесі самостійної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2016. 20 с.
5. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках : монографія. Москва : Учпедгиз, 1961. 239 с.
6. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Журнал Іноземні мови*. 2010. Вип. 2. С. 11–17.
7. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь. *Іноземні мови*. 1999. Вип. 3. С. 3–7.
8. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / С.Ю. Ніколаєва, Г.Е. Борецька, Н.В. Майєр, О.М. Устименко, В.В. Черниш та інші; за ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт. 2015. 444 с.
9. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе : учеб. пособие для студентов пед. интов по спец. № 2103 «Иностр. языкам» 2-е изд. Москва : Просвещение, 1986. 223 с.

REFERENCES

1. Vasylenko O.M. (2007) Rozvytok uvahy u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Development of attention in the process of learning a foreign language]. *Kyiv*, 4, 20–29. [in Ukrainian].
2. Dementieva T. (2005) Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv-inozemtsiv pidhotovchykh fakultetiv u protsesi navchannia [Formation of communicative competence of foreign students of preparatory faculties in the learning process]. *Kharkiv*, 12 [in Ukrainian].
3. Galskova N.D., Gez N.I (2006) Teoriya obucheniya inostrannym yazykam [Theory of foreign language teaching]. *Moskva: Akademiya*, [in Russian].
4. Hupka-Makohin N.I. (2016) Navchannia maibutnikh fakhivtsiv z mizhnarodnoi ekonomiky profesiino-orientovanoho anhlomovnoho audiiuvannia u protsesi samostiinoi roboty [Training of future specialists in international economics of professionally-oriented English-speaking listening in the process of independent work] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Ternopil, 20 s. [in Ukrainian].
5. Esipov B.P. (1961) Samostoyatelnaya rabota uchashchysya na urokach [Independent work of students in lessons]. *Moskva : Uchpedgiz* [in Russian].
6. Nikolaeva S.Y. (2010) Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogo pidkhodu [Objectives of foreign language teaching in the aspect of competence approach]. *Kyiv*, 2, 11–17. [in Ukrainian].
7. Skliarenko N.K. (1999) Suchasni vymohy do vprav dlia formuvannia inshomovnykh movlennievnykh navychok ta vmin [Modern requirements for exercises for the formation of foreign language speaking skills and abilities]. *Kyiv*, 3, 3–7. [in Ukrainian].
8. Nikolaieva S.U., Boretska H.E., Maiier N.V., Ustymenko O.M. (2015) Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Modern technologies of teaching foreign languages and cultures in secondary and higher educational institutions]. *Kyiv : Lenvit* [in Ukrainian].
9. Shatilov S.F. (1986) Metodika obucheniya nemetskomu yazyku v sredney shkole [Methods of teaching German in high school]. *Moskva : Prosveschenie* [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 24.05.2021